

Heydər Əliyev əsrinin 23-cü ili

Heydər Əliyev barədə yazılmış ilk poetik mətn - Cənubi Azərbaycanın böyük şairi Bulud Qaraçorlu Səhəndin “Elimin dayağı, yurdumun fəxri” şeiri

Şəhriyarın

“O da şeirin, ədəbin Şah dağdır,
şanlı Səhəndi,
O da səntək atar ulduzlara
şeyr ilə kəməndi,
O da Simurqdan almaqdadı fəndi.
... Yaşasın şair əfəndi”

- deyər vəsf etdiyi otaylı-butaylı Azərbaycanımızın böyük şairi Bulud Qaraçorlu Səhənd “Elimin dayağı, yurdumun fəxri” şeirini 28 iyul 1974-cü ildə Sov. İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevə xitabən yazmışdı və cənublu bir şairimizin qələmə aldığı bu şeir Azərbaycan ədəbiyyatında Heydər Əliyevə həsr olunmuş ilk şeirdir.

Səhənd isə böyük türk alimi Ahmed Kabaklıın dediyi kimi, “coşqun və həssas yapıda bir şairdir. Özəlliklə gənclik illərində Türkçü-İslamçı hərəkatlara, demokratiya mitinglərinə fəlan qatılmış, ömrü boyunca da Türk-İslam davasının səmimi bir istəkli olmuşdur. Əsarətin, zillətin kəndisinə ağır gəldiyini ən fazla bağıran Güney Azərbaycan şairlərindəndir...”.

Xəlil Rza Ulutürk isə Səhəndin vətəndaşlıq qayəsindəki səmimiyyətinə diqqətli cəlb edərək yazırdı ki, “Səhəndin vətəndaşlığında nə qədər paklıq, nə qədər yanğı, nə qədər ulyiyyət var. Böyük vətəndaşlığı Səhəndin şair varlığında oda, alova, yeni bir istedad qaynağına çevrilib”.

Səhənd həm də yuxarıda qeyd etdiyim kimi, Şəhriyarın ən yaxın dostlarından biriydi və Şəhriyar Azərbaycan poeziyasının incilərindən və bütöv Azərbaycan məfkurəsinin şah əsərlərindən biri olan “Səhəndim” poemasını Bulud Qaraçorlu Səhəndə ithaf etmişdi.

Nə baş verirdi ki, hələ panfarsist ideyaların tüğyan etdiyi, Rza şahın Azərbaycan türklərini ən adi milli hüquqlardan məhrum etdiyi dövrdə, yaxud Xəlil Rza Ulutürkün təbircinə “qocalmış, əprimiş fars millətini gəncləşdirmək, diriltmək üçün əlac axtaran panirantistlər yeganə çarəni Azərbaycan türklərini farslaşdırmaqda gördükləri” 1970-ci illərdə Səhənd Heydər Əliyevə şeir yazırdı və şeirində Əliyevə təkə Bakının deyil, Təbrizin də, yəni, bütöv Azərbaycanın dayağı adlandırır.

“Elimin dayağı, yurdumun fəxri” şeirinin özəllikləri çoxdur. Ən başlıcası isə budur ki, bu şeir dediyim kimi, ümumiyyətlə, Heydər Əliyevə həsr olunmuş ilk şeirdir. Digər tərəfdən, şeirin müəllifi Cənubi Azərbaycanın böyük şairi Bulud Qaraçorlu Səhənddir. Üçüncüsü, Ümumazərbaycan kontekstində bu şeir Heydər Əliyevə bağlı ümummilli lider anlayışını irəlilədirən ilk ədəbi mətnidir:

“Bu gün millətimin dayağı Sənsən,
Elimin çörəyi halalın olsun!
Dünyalar durduqca əsən dur, əsən!
Sənə göz dikmişdir bütün Vətənin!”.

Azərbaycan ədəbiyyatşünasları tərəfindən sətirbəsətir tədqiq olunmasına böyük ehtiyac duyulan bu şeir 1974-cü ildə yazılıb. Yəni o illərdə ki, hələ bizdə Cənubi Azərbaycan probleminin aktuallığı yalnız Bakıda iqləməmiş mühacirlərlə, eyni zamanda, Azərbaycan Demokrat Firqəsi ilə bağlıdır və belə bir dövrdə, yəni, 1974-cü ildə Cənubi Azərbaycandan tutaraq ki, Bakıya sığınmış mühacir general Qulam Yahya ilə heç bir siyasi əlaqəsi olmayan Səhənd

Heydər Əliyevə xitabən, “Sənə göz dikmişdir bütün Vətənin!” deyər səslənirdi.

Şeirin başqa bir özəlliyi. Səhənd onu tərənnüm, vəsf şeiri olaraq deyil, ağır, həsrət, ayrılıq, nisgillər şeiri olaraq yazır.

mişinci illər barədə danışarkən xatırladırdı ki, “son illərdə bir arzum vardı: Cənubi və Şimali Azərbaycanın əlaqələri güclənsin, onlar yaxınlaşsınlar və gələcəkdə birləşsinsinlər”.

1970-ci illərdə Axundov adına Ki-

gəldiyi, tarixin yeni məcraya adlandırdığı bir mərhələnin kontekstində baxmaq lazımdır. Məhz belə bir dövrdə, İran-SSRİ münasibətlərinin həssas bir məqamında əslən cənubdan olan Balaş Azərroğlu Yazıçılar İttifaqının katibi seçilmiş və hələ üstəlik, ona Azərbaycanın xalq şairi fəxri adı verilmişdi.

Film kimi bir həyat yaşamış, nazirdən mürdəşirə qədər ömrü yolu keçib sonunda Təbrizdə kimsəsizlər evində dünyasını dəyişən cənublu şair Məhəmməd Biriya barədə yazılan tədqiqatlarda onun taleyi ilə bağlı mühüm bir məqam hər dəfə pərdə arxasında qalır. Məhəmməd Biriya ilə bağlı Heydər Əliyevin fəaliyyətini nəzərdə tuturam: “Cənubi Azərbaycanın böyük bir şairi var idi - Məhəmməd Biriya. Cənubi Azərbaycan hərəkatı zamanı nazir olmuşdu. Sonra Azərbaycana gəlmişdi. Təəssüf ki, 1949-50-ci illərdə Rusiyanın Saransk şəhərində düşərgədə cəza çəkirdi, onu həbs etmişdilər. Mən Respublika Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsində işləyərkən 1958-ci ildə şəxsən Saransk getdim, Biriya ilə görüşdüm, onu Bakıya götirdim. Çox böyük şair idi”. Heydər Əliyev Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsində işləyərkən Rusiyadan - Saransk həbsxanasından

“Arama qəbrimi, axtarma mənim başdaşımı,
Rəsində Həzrəti Nuh,
ismdə xəttəm də mənim”

deyən yazıq Biriyanı Vətənə gətirmişdi.

Heydər Əliyev Rza şah hakimiyyətinin son illərində ölkəmizdə cənub mövzusunda təkən vermişdi. İslam inqilabından sonra - 1981-ci ildə Bakıda Şəhriyarın “Aman ayrılıq” kitabının nəşri isə bu prosesin yeni mərhələdə ideoloji başlanğıcı oldu: “Bizi yandırır, yaman ayrılıq, bu darıxdıran duman ayrılıq, aman ayrılıq, aman ayrılıq”.

Yenə də Səhəndə və Səhəndin həmin şeirinə qayıdıram. Şeir ilk dəfə Ulutürkün təbircinə “bizim ədəbiyyat institutunun əməkdaşı Ruqiyə Qənbərqızının tərtibi və ayıq milli şüur işığına qorq olmuş ön sözü ilə” buraxılmış “Səzimin sözü” (1984) kitabında çap olunub. “Yeni Azərbaycan” qəzetinin 3 fevral 2000-ci il tarixli sayında “Qərībə taledə doğulmuşuq biz” adlı məqaləm Səhəndin həmin şeirinə həsr olunub.

“Elimin dayağı, yurdumun fəxri” şeiri Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının elmi dövryyəsinə ilk dəfə tənqidçi Elnarə Akimovanın “Poeziyada Heydər Əliyev ideali” məqaləsi ilə daxil olub... Şəhriyarın təbircinə “ulduzlara şeir ilə kəmənd atan”, şeir yazanda “qələmindən ulduzlar ələndən” Səhənd Pəhləvi rejimi tərəfindən dəfələrlə həbs olunmuşdu, Azərbaycanın birliyi, bütövlüyü, ana dilimiz uğrunda mücadilə vermişdi. Tehran Universiteti professorları-

nın “zəbani Azərbaycan” deyib dilimizlə bağlı lağlağı kitabları yazdıqları dövrdə necə ki, Şəhriyar “Heydərbabaya salam”ı yazmışdı, Səhənd də eləcə, fars millətçilərinin qarşısına Dədə Qorqud dastanlarının poetik versiyası ilə çıxmışdı:

“Mənim də əlimdən bu gəlir ancaq,
Səni keçmişinlə eyləyim tanış.
Başuca yaşamaq istəsən əgər,
Bax, gör babaların necə yaşamış”.

Burda həssas bir nöqtəyə də toxunmaq istəyirəm. 1978-ci ildə SSRİ-nin İrandakı səfirliyinin birinci katibi Baranov Kremlə cənubi Azərbaycan şairləri, o cümlədən Səhənd barədə ilk məlumatları ötürəndə artıq Səhənd “Yolumu kəsəmməz qara zülumat” deyib iki dəfə Azərbaycana gəlib-getmiş və hətta Azərbaycan poeziyasının Heydər Əliyevin səhifəsinin ilk misralarını - Vətən havalı ilk şeiri yazmışdı.

Səhənd

Elimin dayağı, yurdumun fəxri

Ustadım Vurgundan söz dilənərək,
Qoy belə başlayım, şeirimi noolar,
O dahi sənətkar söylədiyitək
“Mən çocuq deyiləm, xeyli yaşım var”.

Ömrümdə çox isti-soyuqlar görüb,
Başımda bostanlar ərkənkən həyat.
Çətinliklər mənə bacarammayıb,
Yolumu kəsəmməz qara zülumat.

Hər ağır dəhşətə mən dözə-dözə
Məsləkdaş, vətəndaş deyibən gəldim.
Ürək sandığını açmaqçün Sizə
Səfər yarağını geyibən gəldim.

Dağlar boyda ağır dərdi özümünən,
Təbrizdən Bakıya daşdım ancaq.
Kimsəyə açmadım, ağır dözümnən
Hələlik lazımdır geri qayıtmaq.

Taledən gileyli olmayam görək,
Ellərimi gördüm gözələrim aydın!
Nəsibim olmadı, ancaq nə etmək?!
İstərdim Bakıda Sən də olaydın.

Hamıdan dinlərkən vəsfini Sənin,
Heyif ki, görüşmək qismət olmadı.
Bisütunlar çapdım mən Fərhad təkini,
Ancaq ki, su gəlib arxa dolmadı.

Mən istərdim doğma bir qardaş kimi
Oturub, əyləşib danışım Sənnən.
Bir məsləkdaş kimi, bir yoldaş kimi
Söz-söhbət açaydım ana Vətəndən.

Sənin həvəsinlə doğma Bakıda
Dayana bilmədim, qaçdım da gəldim.
Yaman mənsiz qaldı o əziz yuva.
Qol-qanad açılan uçdum da gəldim.

Demişlər qara bəxt dağa çıxarsa,
Günəş də gizlənər, dağ duman olar.
Məsələcün, çağlayan dənizə varsa,
Yay üçün isti su buzlayıb donar.

Qardaşım, görüşmək olmadı qismət,
Nə qədər çırpındı ürəklərimiz.
Nə bilim, nəsbim beləymiş, əlbət,
Qərībə taledə yaranmışıq biz.

Sənə cənsəğliyi arzularaaraq,
Əminəm ki, bir gün görüşəcəyik.
İnsan istədiyini tapacaq ancaq,
Ürəklər görüşsün qoşaq, hələlik.

Ancaq vaxtın olsa Səhəndi dinlə,
Elinin səsidir Səhəndin səsi.
Bacarsan bu solğun gülləri iylə,
Vətən nəfəsidir, Vətən nəfəsi.

Bu gün millətimin dayağı Sənsən,
Elimin çörəyi halalın olsun!
Dünyalar durduqca əsən dur, əsən!
Sənə göz dikmişdir bütün Vətənin!

Hətta şeirdən anlaşılan budur ki, Bulud Qaraçorlu Səhənd Heydər Əliyevi görmək üçün Təbrizdən Bakıya gəlsə də, məqsədinə çatma bilməyib, yəni Heydər Əliyevlə görüşə bilməyib. Çünki həmin günlərdə Heydər Əliyev Bakıda deyilmiş: “İstərdim Bakıda Sən də olaydın”.

Cənubi Azərbaycanın öndə olan aydınlarından, şairlərindən biri kimi, Səhənd şimali Azərbaycanın liderinə bütün vətənin göz dikdiyini iqrar edir, Bakıya elin dayağı, yurdun fəxri adlandırıldığı Heydər Əliyevlə görüşmək üçün gəldiyini səmimi şəkildə etiraf edirdi:

Mən istərdim doğma bir qardaş kimi
Oturub, əyləşib danışım Sənnən.
Bir məsləkdaş kimi, bir yoldaş kimi
Söz-söhbət açaydım ana Vətəndən.

Səhənd Heydər Əliyevlə ana Vətən barədə nə danışacaqdı? Məsələnin siri pərdəsi də bu nöqtədədir. Şeirdə belə bir fraza var: “Dağlar boyda ağır dərdi özümünən, Təbrizdən Bakıya daşdım ancaq”. Səhəndin Təbrizdən Bakıya daşdığı dağlar boyda ağır dərdi nə ola bilərdi, bu, indi hər kəsə bəllidir. Amma 1974-cü ildə yazdığı şeirdə Səhənd Bakıda Heydər Əliyevdən başqa, dərslərini deyəcəyi bir adamın olmadığına da işarət edir:

“Kimsəyə açmadım, ağır dözümnən
Hələlik lazımdır geri qayıtmaq”

Yeterincə araşdırılmasa da, bəllidir ki, bütöv Azərbaycan problemi Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətinin aparıcı istiqaməti olub. 1990-cı ildə 20 Yanvar faciəsindən az sonra verdiyi bir müsahibədə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi yet-